

Huskeliste for ungdom som skal ut i arbeidslivet

Som fersk i arbeidslivet er det mye å sette seg inn i og mye å holde styr på av både rettigheter og plikter. Som regel har arbeidsgivere god oversikt over hva som skal være på plass, men det lønner seg å ha kjennskap til dette selv i møte med arbeidslivet!

Juristforbundet har utarbeidet en huskelapp over noen av de tingene som det kan være greit å kjenne til.

Skriftlig arbeidsavtale.

Sørg for å få en skriftlig arbeidsavtale og som blant annet sier noe om:

- Avtalt startdato
- Si noe om arbeidet man skal utføre, evt. stillingstittel.
- Om det er en fast (f. eks fast deltidsjobb) eller midlertidig jobb (f. eks et sommervikariat).
- Lønn
- Arbeidstiden
- Prøvetid (man kan ha en prøveperiode på 6 måneder for å se om arbeidstaker mestrer jobben på en tilfredsstillende måte, herunder om man møter opp presis til jobb og utfører de oppgavene man skal).
- Oppsigelsestid eller antatt sluttdato dersom det er en midlertidig jobb.

Arbeidsreglement

- De fleste arbeidsplasser har et arbeidsreglement. Sett deg inn i dette og følg det.

Opplæring

- Du har krav på skikkelig opplæring i jobben og opplæringen skal være betalt.

Lønn

- Hvor mye du får i lønn er i utgangspunktet opp til avtale mellom deg og arbeidsgiver.
- Det kan være tariffavtale der du jobber som sier noe om krav til minstelønn.
- Jobber du overtid har du krav på overtidsbetalt – minst 40 % tillegg til ordinær timelønn. Dette tillegget skal du ha selv om du og arbeidsgiver avtaler at du senere skal ta fri de timene du jobbet ekstra.
- I tillegg til lønn har du krav på feriepenger på minst 10,2 % av det du tjener. Når du slutter i jobben har du krav på at feriepengene utbetales. Ellers utbetales de i forbindelse med ferieavvikling året etter man har tjent dem opp.
- Du skal ha lønsslipp ved utbetaling.
- Husk å bestille frikort eller skattekort hos skatteetaten.

Hovedregler om arbeidstid

- Den alminnelige arbeidstiden må ikke overstige ni timer i løpet av 24 timer og 40 timer i løpet av syv dager.
- For barn og unge mellom 15 og 18 år som ikke er skolepliktig skal arbeidstiden ikke overstige 8 timer i døgnet og 40 timer i uken. For barn under 15 år gjelder egne begrensninger.
- Personer under 18 år kan ikke jobbe overtid.
- Er du over 18 år kan arbeidsgiver pålegge deg en viss mengde overtid, og da har du krav på overtidsbetalt, se punkt under «lønn».
- Husk at man skal bruke arbeidstiden på arbeid og ikke til private gjøremål. Det betyr at det for eksempel som utgangspunkt ikke er greit å bruke arbeidstiden sin på sosiale medier.

Pauser

- Det er arbeidsgiver som bestemmer når det skal tas pauser.
- Personer under 18 år skal ha pause på minst en halvtime (helst sammenhengende) hvis man jobber mer enn 4,5 timer.
- Er du over 18 år har man krav på en pause dersom den daglige arbeidstiden overstiger mer enn 5,5 timer. Er den daglige arbeidstiden på minst 8 timer skal pausen til sammen være en halvtime.
- Hvis du fritt kan forlate arbeidsstedet i pausen din har du ikke krav på betaling.
- Dersom du må være tilgjengelig for arbeid i pausen, for eksempel fordi du må kunne steppe inn og hjelpe en kunde, har du krav på betaling for pausetiden.

Sykdom

- Du må melde fra til sjefen din (eller på den måten arbeidsgiver har bestemt) dersom du er syk og ikke kan stille på jobb.
- Dersom du har vært ansatt i mer enn 2 måneder har du rett til å benytte egenmelding de tre første kalenderdagene med sykdom. Har du vært ansatt kortere enn 2 måneder eller er syk lenger enn tre kalenderdager kan arbeidsgiver kreve sykemelding fra lege.
- Har du vært ansatt i minst 4 uker har du krav på sykepenger fra arbeidsgiver de første 16 kalenderdagene. Det utbetales bare sykepenger for de dagene du skulle vært på jobb. Merk at arbeidsgiver ikke kan fjerne deg fra allerede oppsatte vakter om du blir syk. Retten til videre sykepenger avhenger av om du oppfyller vilkårene.

Oppsigelse

- Oppsigelse kan komme fra deg som arbeidstaker hvis du ønsker å slutte eller fra arbeidsgiver dersom de ønsker å avslutte arbeidsforholdet. En oppsigelse skal være skriftlig og kommer den fra arbeidsgiver skal den inneholde en rekke opplysninger.
- I prøvetiden er den gjensidige (både fra arbeidstaker og arbeidsgiver) oppsigelsesfristen etter loven 14 dager.
- Etter prøvetiden er den gjensidige oppsigelsestiden minst en måned regnet fra den første dagen i måneden etter at du mottok oppsigelse.
- Arbeidsgiver må kunne vise til gode grunner til å gå til oppsigelse av ansatte, og kan altså ikke bare si deg opp «uten grunn».
- Er det avtalt et midlertidig ansettelsesforhold (f.eks. et sommervikariat) avsluttes arbeidsforholdet på avtalt dato uten at det må gis noen oppsigelse.

Husk å få en attest!

- Når arbeidsforholdet er avsluttet har du krav på å få en attest som minimum forteller hvor lenge du har jobbet og hva du har gjort